A short History of the

Iranian Constitutional movement (1905-1911), Freemasonry and Iranian Armenians

(In Armenian)

By

Edic Baghdasarian

(Ed. Germanic)

Armenian Research Center

www.Edic-Baghdasarian.com

ISBN: 978-1-990573-10-1

Toronto – Canada

2022

Էդիկ Բաղդասարյան

Պարսկաստանի 1905-1911 թթ. Սահմանադրական շարժումը, Մասոնականությունը և Իրանահայերը

Հայկական ՈւսումնասիրություններիԿենտրոն

-

Էդիկ Բաղդասարյան

Պարսկաստանի 1905-1911 թթ. սահմանադրական շարժումը, Մասոնականությունը և Իրանահայերը

Հայկական Ուսումնասիրությունների Կենտրոն
ISBN: 978-1-990573-10-1
www.Edic-Baghdasarian.com
Տորոնտո – Կանադա
2022

Բովանդակություն

Առաջաբան 5
Մասոնականության ծագումը 7
Գործնական որմնադրություն 16
Տեսական՝ (Մտածական)՝ սպեկուլյատիվ որմնադրություն...... 19
Մասոնականության երեսուն երեք աստիճանները 39
Մասոնականությունը և Իրանը 45
Իրանահայերը 51
Իրանի սահմանադրական շարժումը 58
1908-1912 թթ. ընթացքում Իրանի Սահմանադրական կռիվներում զոհված հայ մարտիկները..................................... 77
Մասոնականությունը և Իրանահայերը 83
Միրզա Մելքոն (Մելքոմ) խանը և իր «Ֆարամուշխանեն» 91
Հնագույն հիշատակություններ.. 92
Անհուշ Բերդ 93
Իրանի Մասոնական Օթյակները... 148
Մասոնությունը Պահլավիների ժամանակաշրջանում............ 166
Մասոնությունը և 1979թ. հեղափոխությունը 174
Իրանի մեծ օթյակը աքսորում.. 176
Վերջաբան 180
ՎԵՐՋ 183

Առաջաբան

Երկար տարիներ գաղտնի կազմակերպությունների, խմբերի, միությունների և հասարակությունների ու համայնքների հետաքրքրաշարժ թեման իմ ուշադրությունն էր գրավել և վաղուց իմ նպատակն էր՝ հավաքել համապարփակ աշխատության մեջ բոլոր այն տեղեկությունները, որոնք կարելի էր հավաքել բազմաթիվ, հաճախ հեռավոր և երբեմն համարյա անհասանելի աղբյուրներից՝ վեր հանելով մարդկության պատմության ամենահետաքրքիր փուլերը՝ այն է գաղտնի կազմակերպությունները՝ կրոնական, քաղաքական և հասարակական, որոնք անհետացել են կամ աշխատում են ամենահեռավոր դարերից մինչև մեր ժամանակները:

Սկզբում նպատակ ունեի գրել Հայ մասոնականության պատմությունը, սակայն ի վերջո հարմար նկատեցի և այդպես էլ ստացվեց, որ այդ հնարավոր չէ, եթե չներկայացվի մասոնականության պատմական նախադրյալները թե կիռարական և գործնական տեսանկյունից, թե մանավանդ փիլիսոփայական ու տեսական տեսակետից:

Սույն հատորը նվիրված է մասոնականությանը, Իրանի Սահմանադրական հեղափոխությանը և Իրանահայերի դերի համառոտ պատմությանը, որը պիտի համարել Գաղտնիության շարքի 11-րդ հատոր: Հարկ է նկատել որ հայերենում մինչ օրս չեն հրատարակվել ամբողջական գրքեր այդ մատենաշարի 11 հատորների բովանդակությամբ, բացի միայն մի գրքույկից[1] և մի քանի հոդվածներից, սակայն ահռելի գրականություն գոյություն ունի մանավանդ Անգլերեն լեզվով՝ որոնց համարյա բոլորին հեղինակը ձեռահասություն է ունեցել, առավել ևս բոլոր հիշված աղբյուրները գնտվում են հեղինակի ֆիզիկական և թվայնացած գրքերի գրադարանում, որոնք առ այսօր կազմում են ավելի քան 100,000 մասնագիտական գրականություն:

Ինչպես նախորոք նշվել էր այս մատենաշարը բաղկացած է հետևյալ 11 հատորներից, որոնց հետագայում ևս կավելանան մի քանիսը.

[1] - Հ Իորդանյան, Վ. Իորդանյան, Հայ Մասոնականության Պատմությունից, Երևան 2014, 92 էջ:

1. Հատոր ա – Ակնարկ գաղտնի կազմակերպությունների պատմության:
2. Հատոր բ - Ակնարկ Մասոնության պատմության:
3. Հատոր գ – Մասոնությունը զանազան երկրներում- գիրք Ա
4. Հատոր դ – Մասոնությունը զանազան երկրներում- գիրք Բ
5. Հատոր ե – Մասոնությունը զանազան երկրներում- գիրք Գ
6. Հատոր զ – Գաղտնի կազմակերպություններն ու շարժումնեը Հայ ժողովրդի Պատմության մեջ-գիրք Ա:
7. Հատոր է – Գաղտնի կազմակերպություններն ու շարժումների Հայ ժողովրդի Պատմության մեջ-գիրք Բ:
8. Հատոր ը - Հայ մասոնության պատմություն, Գիրք Ա:
9. Հատոր թ - Հայ մասոնության պատմություն, Գիրք Բ :
10. Հատոր ժ - Հայ մասոնության պատմություն, Գիրք Գ :
11. Հատոր ժա - Պարսկաստանի 1905-1911 թթ. սահմանադրա-կան շարժումը, Մասոնականությունը և Իրանահայերը

Հեղինակը հարկ է համարում իր երախտիքը հայտնել բոլոր նրանց, ովքեր անուղղակի և ուղղակի զորավիգ են հանդիսացել իրեն այս երկար տարիների ընթացքում և ըստ իրենց ցանկության ցավոք չեմ կարող հիշատակել նրանց անունները: Մասոնները ինչպես բոլոր մյուս խմբավորումները ունեցել և ունենում են աշխատանքային թե դրական և թե բացասական կողմեր, որոնց աշխատել եմ մոտենալ անկողմնակալությամբ և դատողությունը թողնել հարգելի ընթերցողին, սակայն շնորհակալ կլինեմ նրա կառուցողական տեսակետներից ու նկատողություններից իմ հավանական վրիպումների և սխալների առնչությամբ:

Էդիկ Բաղդասարյան՝ Էդ. Գերմանիկ
Դեկտեմբեր, 2022 թ.
Տորոնտո-Կանադա
edbagh@gmail.com
www.Edic-Baghdasarian.com

A short History of the

Iranian Constitutional movement of 1905-1911, Freemasonry and Iranian Armenians

(In Armenian)

By

Edic Baghdasarian
(Ed. Germanic)

Armenian Research Center
www.Edic-Baghdasarian.com
ISBN: 978-1-990573-10-1
Toronto – Canada
2022